

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ТА ХАРАКТЕРИСТИКИ ЙОГО ОСНОВНИХ ДЖЕРЕЛ

Однією з основних проблем, що гальмує ефективне здійснення інноваційної діяльності, є недостатній обсяг фінансового забезпечення. Водночас, належний рівень фінансування інноваційної діяльності є чинником соціально-економічного зростання як окремих підприємств, так і країни у цілому, оскільки ефективне фінансове забезпечення цієї діяльності сприяє вирішенню економічних, соціальних, екологічних та інших проблем розвитку сучасного суспільства [7]. Ось чому особливої актуальності набувають джерела фінансового забезпечення інноваційної діяльності підприємства.

В наукових колах продовж останніх років активно обговорюються джерела фінансового забезпечення інноваційної діяльності підприємства. Цим напрямком наукових досліджень присвячено ряд робіт багатьох науковців, зокрема Адаменко М.В., Григор'єва О.Є., Спіфанова І. Ю., Костюченко В.М., Петухова О.М. Разом з тим, це питання потребує подальшого дослідження.

Метою статті є аналіз джерел фінансового забезпечення інноваційної діяльності підприємства та виявлення напрямів їх подальшого удосконалення.

Ефективність та результативність інноваційної діяльності залежить від багатьох чинників: від наявності наукового потенціалу, ресурсного забезпечення, матеріально-технічної бази та висококваліфікованих кадрів. Проте, як свідчать опитування Держкомстату, основними факторами, що стримують інноваційну діяльність в Україні є: нестача власних коштів, великі витрати на нововведення, недостатня фінансова підтримка держави, високий економічний ризик. Отже, основні причини стримування інноваційного розвитку в Україні пов'язані з фінансовим забезпеченням [5].

Не зважаючи на те, що поняття фінансового забезпечення інноваційної діяльності підприємства досить широко використовується в сучасній літературі, рідко можна знайти його чітке визначення (табл. 1) [8].

Таблиця 1
Систематизація підходів щодо визначення фінансового забезпечення інноваційної діяльності

Автор	Фінансове забезпечення інноваційної діяльності - це:
Москаль О.І.	сукупність економічних відносин, що виникають з приводу пошуку, залучення та ефективного використання фінансових ресурсів й організаційно-управлінських принципів, методів і форм їх впливу на соціально-економічну життєздатність
Колодізев О.М.	сукупність економічних відносин, що виникають з приводу пошуку, залучення та ефективного використання фінансових ресурсів, а також організаційно управлінських принципів, методів і форм впливу цих ресурсів на інноваційний розвиток національної економіки
Сокирська І.Г.	реалізація неперервного характеру відтворювальних процесів з рахунок власних та залучених фінансових ресурсів із виокремленням механізму фінансового забезпечення, формування структури капіталу, планування і бюджетування та балансування грошових потоків
Льбіна К.О.	формування ресурсної бази інноваційної діяльності
Зінько Н.Я.	пошук та вибір джерел фінансових ресурсів інноваційної діяльності
Юркевич О.М.	сукупність взаємопов'язаних елементів (суб'єктів, об'єктів, джерел і методів фінансування інноваційної діяльності), спрямовану на стимулювання фінансування інноваційної діяльності, здійснення якої потребує значної концентрації фінансових ресурсів для отримання певного економічного ефекту
Онишко С.В.	цілісний процес, що охоплює власне фінансове забезпечення, можливості нагромадження і відтворення фінансових ресурсів, а також його регулятивний потенціал
Возняк Г.В., Кузнєцова А.Я.	комплекс методів та важелів впливу на інноваційну діяльність, який реалізується в різних формах через відповідну систему фінансування

Найпоширенішим є визначення фінансового забезпечення інноваційної діяльності як комплексу методів та важелів впливу на інноваційну діяльність, що реалізується в різних формах

через відповідну систему фінансування [4]. Фінансове забезпечення інноваційної діяльності передбачає реалізацію заходів із залучення необхідного обсягу фінансових ресурсів для фінансування нововведень підприємства. Основним завданням фінансового забезпечення є прийняття рішень щодо визначення джерел ресурсів фінансування інноваційної діяльності, формування необхідних їх обсягів та оптимізації [7].

Фінансове забезпечення інноваційної діяльності в Україні визначається і регулюється законодавством, зокрема, такими нормативно-правовими актами: Законами України «Про інноваційну діяльність», «Про пріоритетні напрямки інноваційної діяльності в Україні», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про інститути спільного інвестування», «Про фінансовий лізинг», «Про цінні папери та фондовий ринок», нормами Цивільного, Господарського, Митного кодексів, податкового законодавства.

Згідно зі ст. 18 Закону України «Про інноваційну діяльність», джерелами фінансування інноваційної діяльності є [1]:

кошти Державного бюджету України;

кошти місцевих бюджетів і кошти бюджету Автономної Республіки Крим;

власні кошти спеціалізованих державних і комунальних інноваційних фінансово-кредитних установ;

власні чи запозичені кошти суб'єктів інноваційної діяльності;

кошти (інвестиції) будь-яких фізичних і юридичних осіб;

інші джерела, не заборонені законодавством України.

Крім цього основні джерела фінансування інноваційної діяльності розрізняють як:

бюджетне фінансування;

залучені та позичені кошти;

власні кошти підприємства.

Надання грошових коштів з бюджетів різних рівнів відбувається на умовах безповоротності і безоплатності з метою забезпечення соціально-економічного розвитку суспільства, державного управління, оборони тощо називається бюджетним фінансуванням. Суть бюджетного фінансування полягає у тому, що з його допомогою налагоджуються грошові відносини, які виникають між державою, з одного боку, та суб'єктами господарювання усіх форм власності — з іншого, щодо спрямування грошових коштів бюджетів. Своєчасність і повнота фінансування значною мірою залежать від рівня наповнюваності грошовими коштами бюджету [3].

Фінансові ресурси, що належать підприємству, вважаються внутрішніми. Їх основу складають нерозподілений прибуток та амортизаційні відрахування. До позитивних сторін внутрішнього фінансування слід віднести, зокрема. Доступність, можливість оперативного їх використання, відсутність витрат на сплату позикового відсотка та зниження ризику, збереження управління в руках засновників підприємства тощо. Разом з тим, суттєвим недоліком використання внутрішніх джерел є обмеженість обсягів фінансування. Як правило, за рахунок внутрішніх джерел здійснюють фінансування не великих інноваційних програм чи проектів.

Фінансові ресурси, отримані від інших економічних суб'єктів, є зовнішніми по відношенню до підприємства. Зовнішні джерела фінансування є потенційно необмеженими щодо обсягів залучення капіталу, проте сам процес отримання таких коштів супроводжується складністю залучення та оформлення, потребою надання застави або відповідних гарантій, необхідністю сплати відповідних відсотків тощо [10].

Відповідно до основних форм фінансового забезпечення інноваційної діяльності та з урахуванням законодавчо визначених джерел фінансування інновацій сформована їх структура (рис. 1) [2].

У світовій практиці підтримки інноваційної діяльності вироблено значну кількість інструментів, за допомогою яких держава реалізує необхідні функції у цій сфері. Серед них фінансова підтримка інноваційної діяльності підприємства, яка в свою чергу поділяється пряму і не пряму. До прямої фінансової підтримки належать всі джерела перераховані вище, а от не пряма фінансова підтримка в Україні не розвинена, тому необхідно запозичувати світовий досвід.

ЕКОНОМІКА ПРІДПРИЯТТІЙ

Рис. 1. Структура джерел фінансування інноваційної діяльності

Всі джерела фінансування можна розподілити на власні засоби, позикові та залучені. Зупинимось детальніше на позитивних та негативних сторонах того чи іншого способу фінансування (табл. 2) [6].

Таблиця 2

Позитивні та негативні характеристики основних джерел фінансування

Джерела фінансування	Позитивні сторони	Негативні сторони
Самофінансування (власні засоби підприємства)	<ul style="list-style-type: none"> – не треба залучати довгострокові інвестиції, звертатися до різноманітних фінансово-кредитних установ; – забезпечується фінансова стійкість розвитку підприємства, його платоспроможність в довгостроковому періоді, зниження ризику банкрутства; – більш висока здатність генерації прибутку. 	<ul style="list-style-type: none"> – криза затримки платежів обмежує можливість фінансування інновацій за рахунок прибутку; – нестача власних коштів зумовлює низьку інноваційну активність; – обмеження темпів розвитку
Позикові засоби	<ul style="list-style-type: none"> – можливість розвитку виробництва, збільшення прибутковості власного капіталу; – здатність швидко оновлювати основні виробничі фонди без значних одноразових грошових витрат; – гнучкий графік виплат відповідно до виробничих циклів і потоків готівки. 	<ul style="list-style-type: none"> – погіршення фінансових результатів реалізації проектів; – довгострокові інноваційні проекти характеризуються високим ступенем ризику; – проблеми кредитних гарантій або застави, що виникає при кредиті.
Залучені засоби	<ul style="list-style-type: none"> – акумулювання крупних фінансових ресурсів шляхом розміщення акцій; – залучення фінансових ресурсів дає змогу підприємству відносно вільно маневрувати структурою цих ресурсів; – за допомогою емісії цінних паперів проводиться заміна інвестиційного кредиту ринковими борговими зобов'язаннями. 	<ul style="list-style-type: none"> – ЗАТ не можуть залучати значні обсяги інвестиційних ресурсів; – розміщення цінних паперів – складний і дорогий процес

Під не прямою фінансовою підтримкою розуміють – фіскальні пільги для інноваторів, а саме [9]:

- зниження ставок податку на прибуток підприємств;
- податковий кредит інноваційним підприємствам;
- зменшення суми прибутку до оподаткування шляхом виключення з нього вартості досліджень чи освоєння нової технології;
- звільнення від сплати податку на прибуток, який отримано власниками майнових прав інноваційних та венчурних компаній (фондів);
- відстрочка сплати імпортного мита чи звільнення від його сплати в разі ввезення товарів для реалізації інноваційного проекту;
- пільгова амортизація для підприємств, визначених як інноваційні.

Таким чином проведений аналіз джерел фінансового забезпечення інноваційної діяльності підприємства дає можливість зробити наступні висновки. У науковій літературі існують різні підходи щодо визначення економічної сутності. Та все ж основним завданням фінансового забезпечення є прийняття рішень щодо визначення джерел фінансування інноваційної діяльності. Джерела фінансування інноваційної діяльності поділяються на: самофінансування, зовнішнє фінансування та кредитування. Ці джерела відносяться до фінансової підтримки прямого впливу, якої не вистачає для підприємств України. Звідси, недостатні обсяги фінансування інноваційної діяльності в Україні можна поповнити за рахунок створення або розвитку таких джерел фінансування інновацій, які зарекомендували себе в розвинених країнах і практично не використовуються в Україні, а саме за рахунок фінансової підтримки не прямого впливу – фіскальних пільг для інноваторів.

Література

1. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 // сайт Верховної Ради України
2. Адаменко М.В. Аналіз сучасного стану фінансового забезпечення інноваційної діяльності в Україні / М.В. Адаменко // ІННОВАЦІЙНА ЕКОНОМІКА. - №7. – 2012. – с. 262- 267
3. Артус М.М., Хижка Н.М. Бюджетна система України: навч. посіб. - К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2005. - 220 с
4. Возняк Г. В. Інноваційна діяльність промислових підприємств та способи її фінансування в Україні : монографія / Г. В. Возняк, А. Я. Кузнєцова. – К. : УБС НБУ, 2007. – 183 с.
5. Гармашова О.П., Діняк, О.А. Шляхи вирішення проблеми фінансового забезпечення інноваційної діяльності в Україні / О.П. Гармашова, О.А. Діняк // Вестник СевГТУ. — Севастополь: Изд-во СевНТУ, 2012. — Вып. 116: Экономика и финансы.- С.33-39
6. Григор'єва О.Є. Аспекти фінансування інноваційних проєктів в Україні / О.Є. Григор'єва // Культура народів Причорномор'я. — 2008. — № 126. — С. 22-25.
7. Спіфанова І.Ю. Аналіз фінансового забезпечення інноваційної діяльності вітчизняних підприємств у сучасних умовах / І.Ю. Спіфанова // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2012. – № 722 – С. 65-70.
8. Спіфанова І.Ю. Теоретичні аспекти фінансового забезпечення інноваційної діяльності промислових підприємств / І.Ю. Спіфанова // ЕКОНОМІЧНИЙ ЧАСОПИС-XXI. – 2012. – № 11-12(2)– С. 30-32.
9. Костюченко В.М. Джерела фінансування інноваційного розвитку суб'єктів підприємництва в Україні: правовий аспект / В.М. Костюченко // Міжнародний збірник наукових праць «Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу». – 2010. – Вип. №2(17). – С. 161-167.
10. Петухова О.М. Фінансове забезпечення інноваційної діяльності підприємства / О.М. Петухова // Наук. пр. Нац. ун-ту харч. технологій. - 2010. - № 36. - С. 168-174.